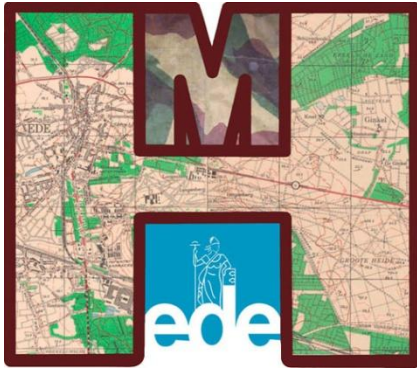

Historische Special nr. 1

Platform Militaire Historie Ede

De Edese Shermantank

Van de redactie

Shermantank verdwenen

Bevrijding van Ede

Vergeten geschiedenis

De Shermantank als monument

Wat gaat er met de tank gebeuren?

Geschiedenis Calgary Regiment

Probleempje

Van de redactie

Beste abonnee,

Met enige regelmaat ontvangt u onze nieuwsbrief waarin verslag wordt gedaan van alle ontwikkelingen en gebeurtenissen rondom het Platform Militaire Historie Ede en het Oorlogs- en Garnizoensmuseum "De Smederij". Naast actueel nieuws en aankondigingen komen daarin ook vaak korte berichten en foto's aan bod, over bijvoorbeeld nieuwe aanwinsten, historische figuren en gebeurtenissen. Het karakter van een nieuwsbrief leent zich niet voor bredere historische achtergronden en verdieping. Toch lenen veel van deze onderwerpen zich voor een mooi historisch achtergrondverhaal. Dat is de rede dat we naast onze reguliere nieuwsbrief nu een begin maken met de Historische Special, waarin één onderwerp verder zal worden uitgediept. Achtergrondverhalen geschreven door onze militair historische specialisten, maar waarbij wij ook u willen uitnodigen om bijdragen in te sturen. Uw verhalen zullen dan door onze redactie worden beoordeeld en zo nodig met u worden besproken voordat deze worden gepubliceerd. In dit eerste nummer vertelt Gerard Gijsbertsen het verhaal van de Shermantank bij de Langenberg in Ede. Het verhaal ook van één van de bekendste Amerikaanse tanks uit de Tweede Wereldoorlog.

Ben Kolster

Shermantank verdwenen

Het zal weinigen zijn ontgaan: op dinsdag 18 januari 2022 is de Shermantank aan de Langenberg van zijn voetstuk getild en verdwenen. Het NOS-journaal, Q-Music, Omroep Gelderland, weekblad Ede Stad en ongetwijfeld ook anderen doen er uitgebreid verslag van. Op Social Media komen allerlei verontruste, achterdochtige en argwanende reacties los. En veel vragen.

Wat is er aan de hand? 'Sherman' was een generaal uit de Amerikaanse burgeroorlog. Is hij in de huidige tijd in ongenade gevallen en moeten alle herinneringen nu uit het straatbeeld verwijderd worden? Moet het gevaarte wijken voor huizenbouw? Worden mensen zenuwachtig van de loop van het kanon, die al tijden naar het centrum wijst?

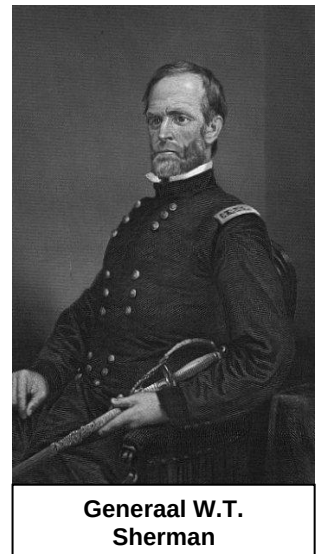
We zetten het hier voor u op een rijtje: waar komt de naam Sherman vandaan, wat is dit voor een tank, waarom staat deze tank in Ede, wanneer is die er neer gezet, waarom moest hij weg, wat gaat er nu gebeuren en wat valt er verder nog over deze tank te vertellen.

Sherman: de generaal

William Tecumseh Sherman is een briljante generaal die tijdens de Amerikaanse Burgeroorlog van 1861 tot 1865 vecht aan de zijde van de Noordelijke Staten (de Unie). Dit is de partij die voor de afschaffing van de slavernij gestreden heeft. Dus dat kan het probleem hier in Ede niet zijn. Wel heeft hij opvattingen over de inheemse Indiaanse bevolking, die in deze tijd niet meer passen.

Door de Republikeinen wordt hij in 1884 gevraagd zich kandidaat te stellen voor het presidentschap. Hij weigert zeer beslist. Zo'n stellige weigering wordt sindsdien in de Amerikaanse politiek een 'Sherman' genoemd. In 1941 wordt een nieuw ontwikkelde Amerikaanse tank vernoemd naar generaal Sherman.

In New York staat een standbeeld van deze generaal Sherman, die nog altijd wordt gerespecteerd. De naam 'Sherman' is dus niet de reden dat de tank verdwenen is.

Sherman: de tank

Aan het begin van de Tweede Wereldoorlog beschikt het Amerikaanse leger slechts over de M2 Medium Tank, die in 1939 en 1940 wordt geproduceerd. Maar deze tank is dan al verouderd. Heel snel begint men met het ontwerpen van een verbeterde versie, de M3 Medium Tank (M3 Lee). Deze tank heeft twee kanonnen: één in de romp en één in de koepel. De Britten schaffen deze tank ook aan en noemen hem de M3 Grant. (Generaal Robert E. Lee was tijdens de Amerikaanse Burgeroorlog de opperbevelhebber van de Zuidelijke staten, de Confederatie. Hij moest zich uiteindelijk overgeven aan de opperbevelhebber van de Noordelijke staten, de Unie, generaal Ulysses S. Grant. Zouden de Britten met hun keuze voor de naam 'Grant' voor een Amerikaanse tank de historie uit hun voormalige kolonie stiekem op de hak nemen: de Britten rijden met de winnaar, de Amerikanen met de verliezer?).

Ook deze tank blijkt niet te voldoen, zodat wordt gezocht naar een snel te produceren opvolger. Met de ontwikkeling hiervan wordt in januari 1941 begonnen. Begin 1942 komt de productie op gang, in oktober 1942 wordt deze tank door de Britten voor het eerst ingezet tijdens de Eerste Slag bij El Alamein in Noord-Afrika. Deze nieuwe tank krijgt de benaming M4 Medium Tank (M4 Sherman). De tank is uitgerust met een 75mm-kanon.

Van de M4 Shermantank bestaan meerdere types. Het verschil zit onder meer in de motoren, het kanon en de manier waarop de romp is gebouwd (gegoten of gelast).

Verder komen er modellen in omloop die kunnen drijven, voor het leggen van bruggen, voor het ruimen van mijnenvelden, om greppels te dichten, om andere defecte tanks te kunnen bergen, met vlammenwerpers, met raketten en met wegmatten. In totaal worden ruim 49.000 Shermantanks gebouwd. De tank is tijdens de Tweede Wereldoorlog in gebruik bij Amerikaanse, Britse, Canadese, Poolse, Franse en Russische eenheden.

Sherman VC tank van het Canadese Calgary Regiment op de Arnhemseweg in Ede - 17 april 1945

De Shermantank is aanvankelijk ongeschikt voor het rechtstreeks bestrijden van de veel betere moderne Duitse tanks. Maar voor het ondersteunen van de infanterie voldoet de Sherman uitstekend. Ook het eenvoudige onderhoud en de snelle reparaties zijn een duidelijk pluspunt van deze tank.

Om beter opgewassen te zijn tegen de moderne Duitse zware tanks, bouwen de Britten hun zware 17-ponder anti-tank kanon in de Sherman (de Britten benoemen dan hun kanonnen nog naar het gewicht van de granaat die verschoten wordt, en niet naar de diameter van de loop). Ze noemen deze variant de 'Firefly' (vuurvlieg), die ook bij de Canadezen in gebruik genomen wordt.

De 'Firefly' wordt vanaf mei 1944 in dienst genomen. In hun eenheden maken de Britten en Canadezen een mix van de oude variant met het 75mm-kanon (beter voor ondersteuning van de infanterie) en de nieuwe variant met het 17-ponderkanon (beter voor het bestrijden van Duitse tanks).

De 'Firefly' wordt door de Duitsers gevreesd. Duitse tankbemanningen krijgen instructies bij gevechten de 'Firefly' als eerste uit te schakelen. Dat is voor de Britten en Canadese weer reden om de 75mm-variant altijd voorop te laten gaan, en de 'Firefly' voor ondersteuning achter de hand te houden. Je zult maar in een 75mm-variant ten strijde moeten trekken....

In mei 1944 verschijnt er nog een andere variant van de Sherman op het gevechtveld. Deze is uitgerust met een 105mm-houwitser. Dit is een kanon dat niet rechtstreeks op het doel schiet (vlakbaanvuur), maar in een boog en daardoor het doel dus meer van bovenaf raakt (krombaanvuur). Dit kanon is bijzonder geschikt voor het uitschakelen van bunkers en gevechtsofstellingen.

Zoals bij militairen gebruikelijk, krijgt elk type en elke variant een eigen aanduiding. We onderscheiden de volgende types:

US Aanduiding	Motor	Romp	Brits/Canadese aanduiding
M4	Continental (benzine)	Gelast	Sherman I
M4A1	Continental (benzine)	Gegoten	Sherman II
M4A2	General Motors (diesel)	Gelast	Sherman III
M4A3	Ford (benzine)	Gelast	Sherman IV
M4A4	Crysler (benzine)	Gelast	Sherman V

Deze type aanduiding kan worden aangevuld met een code om de variant aan te geven. En weer is dit verschillend bij de Amerikanen en de Britten/Canadezen.

Zo krijgt een Shermantank met een 105mm-houwitser er bij de Amerikanen de toevoeging (105) bij, en met een 76mm-kanon (de Amerikaanse tegenhanger van het Britse 17-ponderkanon) de toevoeging (76). We zien dan bv de Sherman M4 (105) (= 105mm-houwitser) of M4A1 (76) (= 76mm-kanon).

Bij de Britten en Canadezen krijgt een Sherman met een 105mm-houwitser er de letter B bij, en met een 17-ponderkanon de letter C. We zien in Brits/Canadese dienst dan bv de Sherman 1B (= 105mm-houwitser), Sherman IC (= 17-ponderkanon), Sherman V (= 75mm-kanon) of Sherman VC (= 17-ponderkanon).

Bevrijding van Ede

In april 1945 trekken Britse en Canadese troepen na bijna vijf jaar Duitse bezetting als bevrijders Ede binnen. Maar dat gaat niet zonder slag of stoot. Voordat het zo ver is, wordt er nog fel gevochten ten oosten van Ede.

Vroeg in de avond van 16 april vertrekt vanuit Arnhem de 147^e Brigade van de Britse 49^e (Polar Bear) Infanterie Divisie over de N224 naar Ede. Deze brigade bestaat uit drie bataljons: het 11^e Bataljon The Royal Scots Fusiliers, het 1^e Bataljon The Leicestershire Regiment en het 7^e Bataljon The Duke of Wellington's Regiment.

De Britten worden ondersteund door Sherman tanks van de 1^e Canadese Tank Brigade. Deze brigade bestaat uit drie tankbataljons: Het 11^e Regiment The Ontario Regiment, het 12^e Regiment The Three Rivers Regiment en het 14^e Regiment The Calgary Regiment. Zij bevinden zich in april 1945 in de Betuwe.

Voor de bevrijding van Ede worden het A- en C- Eskadron van het Ontario Regiment en het A- en C- Eskadron van het Calgary Regiment toegevoegd aan de 147^e Britse Infanterie Brigade. Elk eskadron bestaat uit 20 Sherman tanks. Zij verplaatsen zich op 16 april vanuit de Betuwe naar Arnhem.

Het A- en C- Eskadron van het Calgary Regiment zullen de Royal Scots Fusiliers ondersteunen die langs de N224 zullen optrekken. Het A-Eskadron van het Ontario Regiment gaat met het Duke of Wellington's Bataljon mee richting Bennekom en Wageningen. Het C-Eskadron van het Ontario Regiment gaat samen met het Leicestershire Bataljon langs de spoorlijn via Wolfheze richting Ede.

De bevrijding van Ede zelf is de taak van de Royal Scots Fusiliers en de beide eskadrons van het Calgary Regiment. Het 11^e Bataljon de Royal Scots Fusiliers bestaat uit vier compagnieën: de A, B-, C- en D-Compagnie. Elke compagnie is ongeveer 140 man sterk.

RB1 = Eerste Duitse roadblock (wegversperring)
RB2 = Tweede Duitse roadblock (wegversperring)
AT1 = Eerste Duitse antitank kanon
AT2 = Tweede Duitse antitank kanon

1 = Verzamelpunt
2 = Tank It Forest getroffen, sld Hofer gesneuveld
3 = Vermoedelijke positie AT2, beschoten door artillerie
4 = Nachtllocatie C-Eskadron
5 = Nachtllocatie A-Eskadron
6 = Nachtllocatie Hoofdkwartieren

A = Simon Stevinkazerne
B = Elias Beekmankazerne
C = Artillerie kazernes
D = Infanterie kazernes

De infanterie van de Royal Scots Fusiliers en de tanks van het Calgary Regiment worden samengevoegd op hun verzamelpunt bij de Arnhemse westelijke buitenwijk Hoogkamp. Ze

stellen zich op voor vertrek op de N224 tussen de Jacob Marislaan en de Schelmseweg. De Canadezen omschrijven dit heel plastisch: "*Infantry and tanks married up*".

Als ze om 18.00 uur uit Arnhem vertrekken gaat het C- Eskadron (20 tanks) van het Calgary tankbataljon voorop. Helemaal vooraan rijdt het peloton (in het Engels een *troop*) van luitenant L.S. Forest als spitspeloton met vier tanks. De tank van luitenant Forest zelf is de eerste tank. De tanks worden gevolgd door tien Honey rupsvoertuigen en acht Brenguncarriers, die volgeladen zijn met infanteristen van de A-Compagnie van de Royal Scots Fusiliers.

Achter deze voorhoede volgen een half uur later de tanks van het regiments-hoofdkwartier. Het is voor het eerst in negen maanden dat de regimentscommandant met zijn staf in tanks mee gaat tijdens de opmars. Meestal volgens zij in jeeps. Maar uit informatie van de lokale bevolking is het bekend dat er verderop een *roadblock* (wegversperring) ligt. Vaak liggen daar landmijnen bij dus met een jeep lijkt die lastig te passeren.

Als laatste volgen de tanks van het A-Eskadron. Op deze tanks zitten de infanteristen van de D-Compagnie van de Royal Scots Fusiliers, dat scheelt een eind lopen. Alleen op de eerste vier tanks (een peloton) zitten geen infanteristen, want deze tanks moeten direct in actie kunnen komen. Daarachter volgen dan de B- en C-Compagnie van de Royal Scots Fusiliers in hun eigen voertuigen.

Na zeven kilometer komt de opmars om 19.00 uur vlak voor Planken Wambuis net na de Oude Reemsterlaan tot stilstand bij de door burgers gemelde wegversperring. Het blijkt een stapel bomen te zijn die over de weg liggen. Een bergingstank met bulldozerblad heeft de weg binnen 10 minuten weer vrij gemaakt. De opmars gaat verder.

Vanwege het gevaar van landmijnen rijden de tanks nu niet over de weg, maar door het bos naast de weg. De dunne bomen worden gewoon platgereden. De bomen worden op zeker moment echter dikker. Eén van de tanks van het A-Eskadron komt tegen een boom tot stilstand. De chauffeur weigert zich door een boom te laten tegenhouden, en blijft gas geven. Langzaam kruipt de tank tegen de boom omhoog, want beiden geven niet toe. De infanteristen vallen van de tank en zijn woedend. Er wordt besloten dat de verdere opmars over de weg zal plaatsvinden.

Als de colonne een kilometer verder voorbij Planken Wambuis bij de Kruislaan de bocht om komt, wordt deze beschoten door een Duits antitank kanon. Het is een 7,5cm Pak 40 (Panzerabwehrkanone). Het kanon mist de voorste tanks, die snel terug gaan. Een rechtstreekse aanval lijkt zinloos. Het kanon staat goed opgesteld en kan een groot gedeelte van de weg bestrijken.

Duits 7,5cm Pak 40 antitank kanon

Besloten wordt om met vier tanks een omtrekkende beweging rechts door het bos te maken. Omdat dit dunne bomen zijn, gaat dat vrij makkelijk. Zodra de tanks het kanon in het vizier krijgen nemen ze dit onder vuur. Het kanon wordt uitgeschakeld, waarbij één Duitser sneuvelt. De rest van de Duitse bemanning vlucht waarbij ze veel van hun uitrusting achter laten. Bij de geallieerden vallen geen slachtoffers. De hele actie duurt 30 minuten, om 20.00 uur zet de colonne zich weer in beweging.

Bijna twee kilometer verder, als de eerste voertuigen door een flauwe bocht de Ginkelse Heide naderen, worden deze opnieuw beschoten. Dit keer wordt de voorste tank van luitenant L.S. Forest twee maal geraakt. Het eerste schot met een A.P. granaat (Armoured Piercing: pantser doorborend) treft de tank op de koepel. De hierop ter bescherming aangebrachte extra rupsbanden blijken goed te werken: de granaat ketst met het stuk rupsband van de koepel af. Het tweede schot is echter fataal. Het treft de tank middenvoor tussen de chauffeur en de bijrijder/mitrailleursschutter, waarbij de chauffeur (soldaat Hofer) om het leven komt en de bijrijder gewond raakt. De tank is uitgeschakeld.

De tanks gaan nu heel voorzichtig voorwaarts. De Britse infanterie probeert met een omtrekkende beweging te zuiden van de N224 het kanon te verrassen. Maar het is inmiddels

21.00 uur en het begint te schemeren. Het Duitse antitank kanon, dat staat opgesteld bij herberg Zuid-Ginkel, lijkt zich inmiddels overhaast langs de N224 en over de heide terug te trekken, maar dat is moeilijk te zien. De vermoedelijke nieuwe positie van het Duitse kanon in de Sysselt wordt door Britse artillerie beschoten. Het is nu donker, de opmars wordt gestaakt.

Het C-Eskadron trekt terug naar de plek waar het eerste Duitse kanon stond en brengt daar de nacht door. Het A-Eskadron betreft voor de nacht een positie bij de eerste wegversperring bij de Oude Reemsterlaan. De staf van het Calgary Regiment en de staf van het Royal Scots Fusiliers bataljon verblijven gedurende de nacht in Planken Wambuis. De infanterie zorgt voor een rondom beveiliging, net als de tanks die gaan staan in een zogenaamde 'egel-opstelling': de lopen allemaal naar buiten gericht zodat een eventuele aanval vanuit elke richting kan worden afgeslagen.

Maar voordat de mannen kunnen rusten moet er nog veel gebeuren: munitie en brandstof moet worden aangevoerd en beladen, voedsel wordt gebracht en gegeten, onderhoud moet worden uitgevoerd aan voertuigen en wapens, wachtposten worden uitgezet en bij de radio moet voortdurend iemand zitten om nieuwe opdrachten of belangrijke meldingen op te nemen. Het is dan al middernacht. Terwijl de mannen rusten, stelt de staf in Planken Wambuis het aanvalsplan voor de volgende dag op. Dat is om 01.30 uur gereed.

Uit de rapporten blijkt dat het Calgary Regiment nog dezelfde dag toestemming krijgt een nieuwe tank uit de geallieerde oorlogsvoorraad op te halen.

Gedurende de nacht beschiet de Britse artillerie de Duitse posities ten oosten van Ede en in Ede zelf.

De gevangen genomen bemanning van twee Duitse kanonnen wordt afgevoerd

De volgende ochtend vroeg, om 05.00 uur, gaat de opmars verder. Het peloton van kapitein J. Davies rijdt nu als spitspeloton voorop. Allereerst zuiveren tanks van het C-eskadron met infanterie van de A-Compagnie van de Royal Scots Fusiliers het bosgebied ten westen van herberg Zuid-Ginkel. Hierbij treffen ze een verlaten Duits 7,5 cm Pak 40 antitank kanon aan. Wellicht was het dus toch niet het kanon zelf dat ze de vorige avond meenden te zien terugtrekken, maar alleen de bemanning met hun voertuig.

Vanuit de bosrand hebben de geallieerden nu zicht op de Drieberg, een heuvel ten noorden van de N224. Vanaf deze heuvel kan alle verkeer over de N224 waargenomen worden

en kan de opmars over die weg gevaarlijk gehinderd worden. Het is zaak deze heuvel zo snel mogelijk te bezetten.

Om 06.00 uur volgt een inleidende artilleriebeschieting op de bosrand van de Traa. Vervolgens voeren tanks van het C-Eskadron onder dekking van een rookgordijn via de Hessenweg met grote snelheid een verrassingsaanval uit over de Eder heide ten noorden van de N224. Totaal onverwacht duiken de tanks op uit de rook achter twee Duitse antitank kanonnen die op de Drieberg staan. Beide kanonnen worden buitgemaakt en hun bemanning gevangen genomen. Het blijken vijftien Nederlanders in Duitse dienst te zijn, ze behoren tot de 34^e Hollandse SS Divisie. Het is dan inmiddels 08.00 uur. Daarna volgt om 09.20 uur een aanval van tanks (C-Eskadron) en infanterie (A-Compagnie) over de Ginkelse Heide ten zuiden van de N224. Men bereikt de op de N224 geplaatste wegversperring bij Simon Stevinkazerne. Die wordt deels opzij geschoven

De watertoren is lek geschoten

en de kazerne zelf wordt zwaar onder vuur genomen. Maar door felle tegenstand van de Hollandse SS vanuit hun stellingen op de Simon Stevinkazerne loopt de aanval vast.

Bij de Britten sneuvelt een pelotonscommandant, luitenant Campbell. Ondanks dat er al 22 krijgsgevangenen gemaakt zijn wordt de aanval afgebroken. De geallieerde eenheden trekken zich terug tot achter een flauwe heuvelrug dwars over de Ginkelse heide. Daar worden ze rond 10.30 uur door twee Duitse kanonnen vanaf de Simon Stevin kazerne een half uur lang beschoten. Er vallen geen slachtoffers. In reactie hierop wordt de Simon Stevin kazerne en een deel van Ede opnieuw zwaar onder vuur genomen door artillerie van de Britten. Hierbij wordt de watertoren, waar misschien een Duitse waarnemingspost op zit, lek geschoten.

Na de beschietingen voert één peloton van vier tanks van het C-Eskadron (het eskadrons-hoofdkwartier peloton onder commando van kapitein J.W. Rainey) om 11.45 uur een nieuwe aanval uit. Dit peloton bestaat uit twee Sherman V (75mm-kanon) tanks en twee Sherman IB (105mm-houwitser) tanks. Met name de laatste twee zijn uitstekend geschikt om de in en op de kazerne verschanste vijand te bestrijden. De tanks worden gevolgd door vier Wasps (Brengruncarriers met vlammenwerper) van de Royal Scots Fusiliers die de door de tanks gehavende posities van de tegenstander letterlijk met vuur bestoken. Door deze gecombineerde aanval worden de SS-ers verdreven.

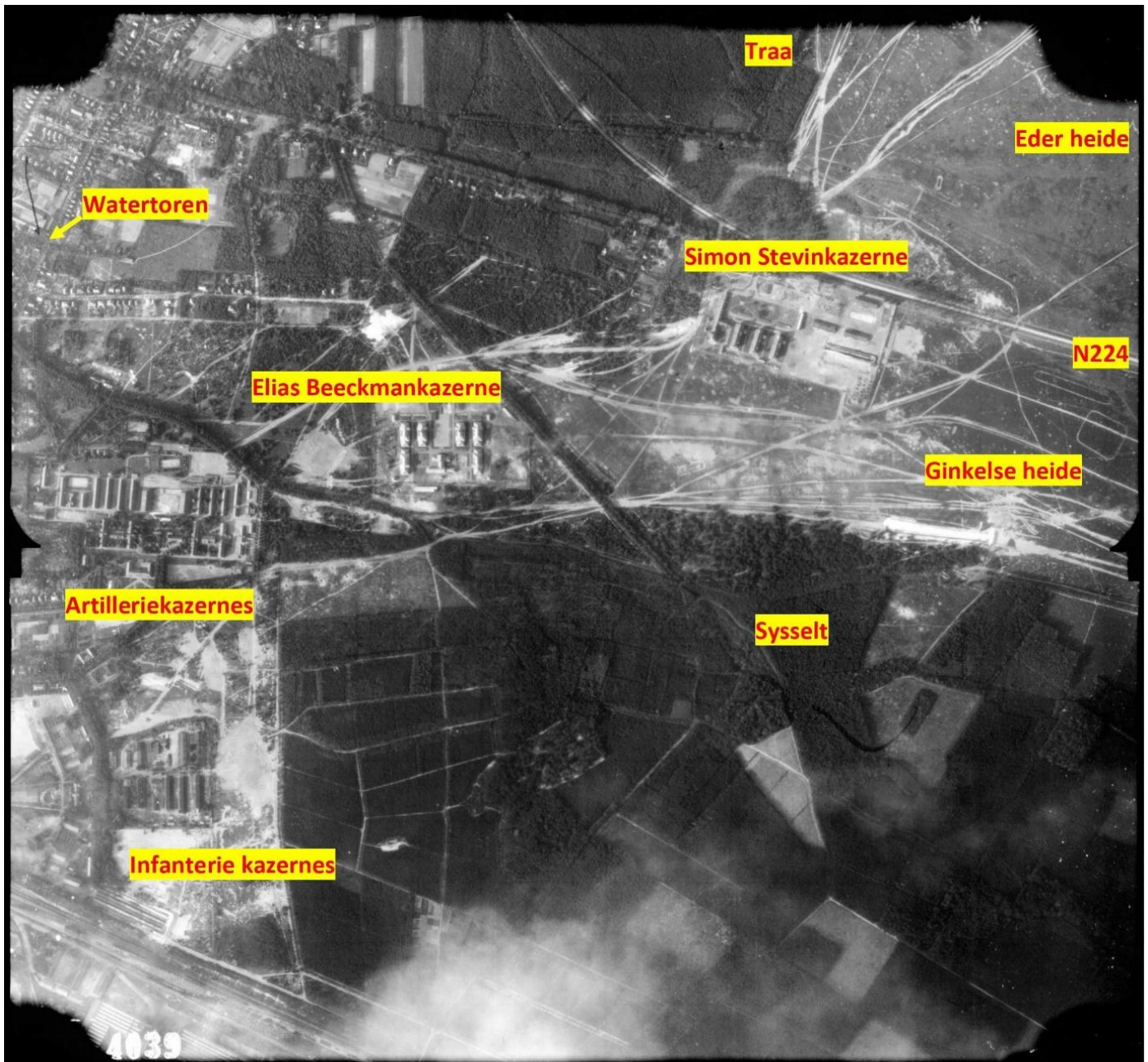

Een deel van hen vlucht vanuit hun opstellingen op de kazerne over het open terrein naar de Sysselt. Daar worden ze echter opgewacht door Canadese tanks van het A-Eskadron van het Calgary Regiment en de infanterie van de D-Compagnie van de Royal Scots Fusiliers. Die zijn inmiddels door de Sysselt richting de Elias Beeckmankazerne opgerukt en nemen nu vanuit de bosrand de Simon Stevinkazerne onder vuur.

In hun gevechtsrapporten ('War Diaries') duiden de geallieerden de Simon Stevinkazerne steeds aan als de '*factory buildings*' (fabrieksgebouwen). Dit begrijpen we als we kijken naar de landkaarten die ze in gebruik hebben. Die kaarten hebben ze gemaakt op basis van Nederlandse militaire stafkaarten uit de jaren '30. Maar de Elias Beeckman- en de Simon Stevinkazerne zijn zo nieuw, dat ze nog niet op deze stafkaarten staan. Daarop staan alleen de Maurits- en Johan Willem Frisokazerne die op die Nederlandse kaarten de infanterie kazernes worden genoemd en de Arthur Kool-, Van Essen- en Bergansiuskazerne die als de artillerie kazernes worden aangeduid. Op basis van luchtfoto's hebben de geallieerden de kaarten die ze gebruiken aangepast. Op die luchtfoto's zijn de complexen van de Elias Beeckmankazerne en de Simon Stevinkazerne goed te zien. Maar men weet niet precies wat het zijn, al zullen ze wel een sterk vermoeden hebben. In de operatiebevelen van de 1^e Britse Airborne Divisie in september 1944 wordt het complex bijvoorbeeld aangeduid als 'Labour Camp' (werkkamp). Men denkt dan dat daar ongeveer 1000 Duitse militairen zitten.

Op de geallieerde kaarten in april 1945 staan dus wel de '*Infantry Barracks*' (infanterie kazernes) en de '*Artillery Barracks*' (Artilleriekazernes). Maar de Elias Beeckmankazerne en

de Simon Stevin kazerne staan alleen als groep gebouwen ingetekend, zonder dat er bij vermeld wordt wat dit voor een gebouwen zijn. Kennelijk lijken het fabrieksgebouwen.

De tanks van het A-Eskadron van het Calgary Regiment en de infanterie van de B-, C-, en D-Compagnie van de Royal Scots Fusiliers trekken vervolgens meer zuidelijk op en zuiveren de artillerie- en Infanteriekazernes (Arthur Kool-, Van Essen-, Bergansius-, Johan Willem Friso- en Mauritskazerne) van de laatste SS-eenheden. Hierbij sneuvelt korporaal Robinson als één van de SS-ers die zich lijkt over te geven plotseling een handgranaat naar de Britten gooit. De gevechten rond de

Canadese tanks op de Stationsweg net voor de kruising Prins Bernhardlaan/Berkenlaan

kazernes kosten aan 45 SS-ers het leven, meer dan 50 worden gevangen genomen. Om 13.00 uur zijn de gevechten voorbij.

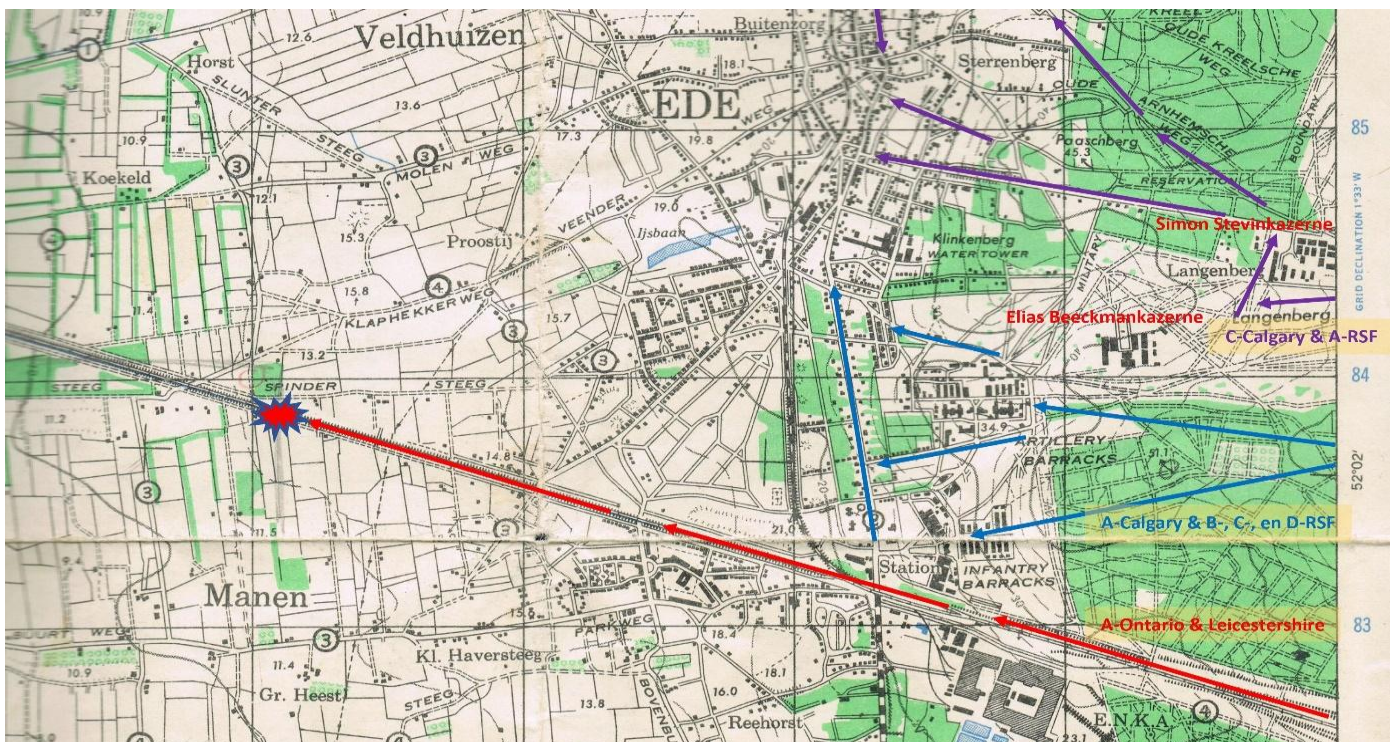
Nadat de SS'ers verdreven zijn komen de tanks van het A-Eskadron van het Calgary Regiment en de infanterie van de B-, C-, en D-Compagnie van de Royal Scots Fusiliers uit op de Stationsweg, vanwaar zij Ede binnentrekken.

De N224 is ter hoogte van de Simon Stevinkazerne met een wegversperring geblokkeerd en kan (nog) niet worden gebruikt. Daarom gaan de tanks van het C-Eskadron en de infanterie van de A-Compagnie van de Royal Scots Fusiliers na de gevechten rond de Simon Stevinkazerne tussen de Simon Stevinkazerne en de Elias Beeckmankazerne door (wat dan open heideterrein is) en bereiken daar de Nieuwe Kazernelaan. Vanaf dat punt gaat een klein deel rechtdoor via de Burgemeester Prinslaan naar het centrum van Ede. De rest slaat rechtsaf richting Hotel Pension De Langenberg.

Britse infanterie en Canadese tanks (Sherman V) gaan langs Hotel Pension de Langenberg naar de N224

Bij de kruising met de Arnhemseweg en de N224 splitst die colonne zich in twee delen. Een deel gaat over de Arnhemseweg en de Bergstraat/Paasbergerweg naar het centrum van Ede. Het andere deel gaat via de N224, en nadert vervolgens het centrum via de Bospoort.

Intussen trekt ook het C-Eskadron van het Canadese Ontario Regiment (tanks) met het Britse Leicestershire Bataljon (infanterie) langs de spoorlijn Ede binnen. Ze blijven de spoorlijn volgen tot aan de Spidersteeg. Ten westen van Ede ontstaan gevechten met de terugtrekkende Duitsers. De voorste tank van luitenant H.W. MacDonald wordt getroffen door een Duitse Panzerfaust (licht antitank wapen dat door één man vanaf de schouder kan worden afgevuurd). De tank wordt niet beschadigd, maar een aantal infanteristen van het Leicestershire bataljon raken gewond. Eén van de infanteristen, korporaal L. Thomas, sneuvelt bij deze aanval. Het Leicestershire Bataljon vormt na deze schermutselingen een verdedigingslinie ten westen van Ede. Ede is vrij!!

Canadese tanks van The Ontario Regiment trekken met infanterie van het Britse Duke of Wellington's Bataljon over de Ginkelse heide richting Bennekom en Wageningen

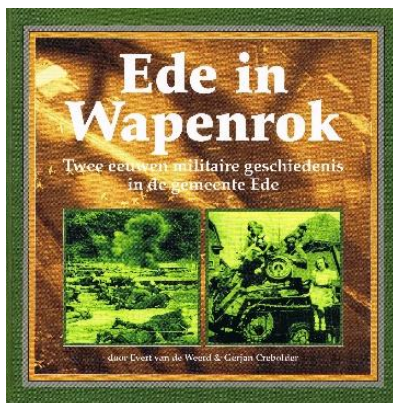
Een Britse Brenguncarrier van de artillerie is door de explosie van een landmijn op zijn kant geworpen

Als de eenheden van de achterhoede via de N224 langs de wegversperring ter hoogte van de Simon Stevinkazerne Ede willen binnenrijden, raakt het voorste voertuig een Duitse antitank mijn. Het is een Brenguncarrier van de artillerie, die door de explosie op zijn kant terecht komt. Beide inzittenden, de kanonniers F. Rawlings en N.R. Mackie, komen hierbij om het leven.

Het Britse Duke of Wellington's Bataljon (infanterie) is met het A-Eskadron van het Canadese Ontario Regiment (tanks) vanaf de N224 over de Ginkelse heide naar Bennekom en Wageningen getrokken. In Wageningen rijdt de voorste Brenguncarrier op een landmijn, waarbij de chauffeur, korporaal Dewe, sneuvelt. Nadat ze daar zijn afgelost door eenheden van de Britse 56^e Infanterie Brigade, gaan zij in de avond ook naar Ede.

Aandacht voor de vergeten geschiedenis

Tot in de jaren '70 weten maar weinig mensen wie eigenlijk Ede heeft bevrijd. Er ontstaan in de lokale kranten discussies of het nu de Engelsen of de Canadezen zijn geweest. Het is nergens goed gedocumenteerd en vastgelegd.

Begin jaren '80 verschijnen er echter van de hand van de Edenaar Evert van de Weerd meerdere boeken die de bevrijding van Ede en zelfs de gehele Veluwe gedetailleerd beschrijven: *Bevrijdingskroniek West-Veluwe* (1981), *Bevrijdingskroniek Noord-West Veluwe* (1983), *Bevrijdingsatlas Veluwe* (1985), *De Slag om de Veluwe* (1985), gevolgd door andere boeken over de oorlog en het Edese garnizoen zoals *Ede in Wapenrok* (2004), *Panorama van 100 jaar Garnizoen Ede* (2006), *Garnizoensleven* (2006), *Luchtoorlog boven Ede* (2009) en *'Sims, get me a prisoner'* (2013).

De bronnen van deze onderzoeken (waaronder alle *War Diaries*) zijn door de heer van de Weerd overgedragen aan het

gemeentearchief Ede, waar deze onder de titel "Documentatieverzameling bevrijding van de Veluwe" door iedereen te raadplegen zijn.

Het blijft echter niet bij schrijven alleen. De heer van de Weerd richt het Comité Ede 1944 - 1945 op. Dit comité realiseert diverse oorlogsmonumenten op het grondgebied van de gemeente Ede: *Monument Bevrijding Veluwe* (Harskamp; 1985), *Shermantank Langenberg* (1990), *Monument Bevrijding Ede* (Pyramide, Arnhemseweg/Vossenakker) met in elk van de buitendorpen een eigen daarvan afgeleid monument (1995), *Maple Leafs* bij Oude Postkantoor (2000), *Monument Slag bij Otterlo* (2005), *Informatiepaneel Algemene Begraafplaats Ede* (2005), *Monument Slachtoffers Bombardement* (Parkweg; 2009). In 2019 wordt het comité opgeheven en worden de taken en verantwoordelijkheden hiervan overgedragen aan het Platform Militaire Historie Ede. Het platform zet, zoals dat zo mooi in militaire begrippen wordt aangeduid, als 'erfopvolger de traditie voort'.

De Sherman tank als monument

Een belangrijk initiatief van het Comité Ede 1944 - 1945 is in 1990 het plaatsen van een Sherman tank aan de Nieuwe Kazernelaan ter hoogte van de Arnhemseweg. Deze tank is beschikbaar gesteld door het ministerie van Defensie en afkomstig uit een grote opslagplaats ('Domeinen') in Soesterberg.

Het is een Sherman M4 (105) (of Sherman IB) met een 105mm-houwitser. In februari 1990 wordt de tank door tien militairen van het Canadese 8th Hussars Regiment flink onder handen genomen.

De Sherman tank wordt opgeknapt

Bezoek van burgemeester Blanken

De mannen staan onder leiding van Captain Carignan en zijn gelegerd in het Duitse Lahr. Alle oude verf gaat er af, de tank wordt gezandstraald en voorzien van een nieuwe verflaag in de groene kleur die in 1945 bij de Canadezen in gebruik was. Ook alle emblemen worden weer op de juiste plaats aangebracht.

De grondplaat wordt gereed gemaakt

De tank is op de grondplaat gezet

Op 5 mei 1990 wordt deze Sherman tank onthuld ter herinnering aan de bevrijding van Ede. De onthulling wordt verricht door luitenant-kolonel Davies, die in 1945 pelotonscommandant (troop commander) was bij één van de pelotons van het C- Eskadron van het Calgary Regiment. De emblemen en nummers op de tank zijn zoals ze destijds op zijn tank zaten. Bij de onthulling zijn naast burgemeester Blanken ook veel Britse en Canadese veteranen (waaronder luitenant Maltby, in 1945 pelotonscommandant bij één van de pelotons van het A-Eskadron van het Calgary Regiment), Edese burgers en een delegatie Canadese militairen uit Lahr aanwezig. Bij de tank wordt op plaquettes informatie gegeven over de restauratie van de tank en over de organisaties en bedrijven die de restauratie en plaatsing mogelijk gemaakt hebben.

5 mei 1990. Onthulling Sherman tank. Links kapitein J. Davies (C-Eskadron Calgary regiment), daarnaast E. Rolls (Royal Scots Fusiliers), rechts D. Maltby (A-Eskadron Calgary Regiment).

Komt de tank uit de Sysselt?

Oudere Edenaren herinneren zich nog goed dat er ooit in het bos van de Sysselt achter de kazernes een oude Sherman tank stond. Het was een mysterieus zwartgeblakerd gevaarte met overal glas er omheen. Voor de jeugd was het een magneet. Je kon er op klimmen, en zelfs via een luik onder het voertuig naar binnen. Binnenin zat niets meer, alles was er uit gesloopt. Voor de moeders was het een nachtmerrie. Na een leuke zondagmiddagwandeling kwam het kroost onder de zwarte vegen en met smerige zondagse kleding weer thuis....

Veel mensen denken dat de tank die bij de Langenberg staat de tank is die vroeger in de Sysseelt stond. Maar klopt dit ook?

De oefentank in de Sysseelt. Dit is een M4A1 (Sherman II) tank.

Allereerst: in de jaren '60 en '70 staan er twee tanks in de Sysseelt. Dit zijn Sherman tanks. Ze staan daar zodat militairen die in het Edeese garnizoen gelegerd zijn les kunnen krijgen en kunnen oefenen in het bestrijden van tanks op korte afstand. Hiervoor wordt een glazen fles gebruikt, gevuld met brandbare vloeistof. Een in die vloeistof gedrenkte oude lap doet dienst als lont.

Het lont wordt aangestoken, waarna de fles tegen de tank kapot gegooid wordt. De brandende vloeistof verspreidt zich dan over de tank, dringt door kieren of open luiken de tank binnen en laat het rubber van bv de loopwielen smelten. Het geïmproviseerde wapen staat bekend als 'Molotov cocktail'.

Ergens in vermoedelijk de jaren '80 komt men tot de conclusie dat dit wapen niet erg effectief meer is tegen moderne tanks, en dat het gebruik bij oefeningen niet bepaald milieuvriendelijk is. De tanks (die overal in Nederland bij garnizoenen staan) worden afgevoerd en verschroot. De bodem waar ze hebben gestaan wordt grondig gereinigd. Helaas zijn ons van deze tanks in de Sysseelt maar weinig foto's bekend. Ook is niet duidelijk wanneer precies de tanks zijn afgevoerd. Ook daar moeten foto's van bestaan. We houden ons aanbevolen voor meer informatie!

De oefentank in de Sysseelt staat in brand na door een brandfles geraakt te zijn

Maar waarom is de tank nu weg?

Het is duidelijk dat de tank een monument is.

De naam 'Sherman' is (nog) geen historisch beladen naam die uit het straatbeeld verdwijnen moet. Ook zal er geen huizenbouw plaatsvinden, en is voor zover bekend nog niemand in de pen geklommen omdat hij/zij zich bedreigd voelt door dit gevaarte.

De reden dat de tank nu weg is, is dat op de plaats waar de tank nu al bijna 32 jaar staat de aansluiting moet komen van de nieuwe ontsluitingsweg langs de kazerneterreinen op de N224. De tank staat dan op de weg, en dus in de weg. Daarom moet 'ie uit de weg.

Parklaan of Generaal Hackettlaan?

Die nieuwe weg wordt nu nog veel aangeduid met de werknaam 'Parklaan', maar dat is onjuist. Als er eind 2018 een passende naam wordt gezocht voor deze weg, worden de Vereniging Oud Ede en het Platform Militaire Historie Ede hiervoor benaderd. Er liggen bij de straatnamencommissie een aantal voorstellen.

Vanuit het platform wordt opgemerkt dat op 18 september 1994 de erepenning van de Gemeente Ede is uitgereikt aan generaal Hackett. Generaal Hackett was de commandant van de 4^e Parachutistenbrigade, de eenheid die op 18 september 1944 landde op de Ginkelse Heide. Bij de uitreiking van de erepenning deed burgemeester Blanken de toezegging dat er zodra er zich een passende gelegenheid zou voordoen, een straat of plein vernoemd zou worden naar de generaal. Deze toezegging is echter in de vergetelheid geraakt. De naam van generaal Hackett zit niet bij de voorstellen.

Generaal Hackett

Op 5 mei 2020 wordt het straatnaambord Generaal Hackettlaan onthuld door burgemeester Verhulst en wethouder de Pater van de gemeente Ede

De nieuwe weg lijkt nu bij uitstek toch deze passende gelegenheid te zijn. Het voorstel om deze gelofte in te lossen is overgenomen: de weg draagt sinds dinsdag 5 mei 2020 formeel de naam Generaal Hackettlaan.

Wat gaat er nu met de tank gebeuren?

De tank wordt op dinsdag 18 januari door de Kunstwacht van zijn voetstuk getild. Dat moet zorgvuldig gebeuren, want door de bomen heeft de kraanmachinist niet heel veel ruimte. De tank (ruim 30.000 kilo) wordt recht omhoog getild. Daarna rijdt de vrachtwagen met oplegger achteruit onder de tank, op het voetstuk. Dan laat de kraanmachinist de tank weer zakken, waarna die stevig op de oplegger wordt vastgezet.

Bij deze operatie blijkt het erg handig dat deze tanks standaard voorzien zijn van vier hijsogen. Dat was in de oorlog nodig omdat deze gevaartes snel verscheept moesten kunnen worden. Nu kunnen ze worden gebruikt voor het veilig optillen van de tank.

De tank is nu naar Krimpen aan de IJssel gebracht. Daar wordt alle verf verwijderd. Vervolgens gaat hij naar de Kunstwacht in Delft. De Kunstwacht is een landelijke organisatie die zorg draagt voor onderhoud en restauratie van kunstwerken en monumenten in de openbare ruimte. In Delft wordt er een geheel nieuwe, moderne en sterke coating op de tank aangebracht. Dan kan de tank er weer jaren tegen.

Cougar gaat op stap: op weg naar Krimpen aan de Lek

Een nieuwe plek

De tank zal niet terugkomen op de oude plek. Dat gaat niet. Aanvankelijk is het idee om de tank langs de N224, wat meer richting de Ginkelse Heide terug te plaatsen. Vanuit het Platform Militaire Historie Ede en de Vereniging Oud Ede maken we hier begin 2019 bezwaar tegen. De tank zal min of meer uit het zicht raken, en staat dan niet meer op een historisch juiste plaats.

Sherman VC tank van het Canadese Calgary Regiment rijdt vanaf de Nieuwe Kazernelaan naar de N224 in Ede - 17 april 1945

Als alternatief stellen we voor het kleine plantsoen naast de rotonde tussen de Arnhemseweg en de N224, recht tegenover het Pannenkoekenhuis de Langenberg. Dit is vanuit historisch oogpunt volledig correct, want op dit punt splitsten de twee tankcolonnen zich om over de Arnhemseweg en de N224 Ede binnen te trekken. De 'rijrichting' van de tank zal dan dus ook richting het centrum zijn. Ook voor de zichtbaarheid is dit beter, aangezien het pannenkoekenhuis een toeristische locatie is.

Naar aanleiding van dit voorstel wordt er onderzoek op deze locatie gedaan vanwege mogelijke kabels en leidingen in de grond, en de huidige bomen. Het blijkt te kunnen, dit wordt de nieuwe plek.

Cougar

Een andere vraag die steeds voorbij komt: waarom heet deze tank Cougar? Wat is de betekenis daarvan? De naam is minder spannend dan sommigen misschien denken.

Cougar is geen oude tank met een piepjonge bemanning. Integendeel. Uit het verhaal hierboven blijkt dat de tanks van het Canadese Calgary Regiment in 1945 zo goed als nieuw zijn. De militairen op de tank zijn beduidend ouder dan de tank zelf. Iets wat later ten tijde van de Koude Oorlog in Nederland vaak heel anders was. Toen waren de dienstplichtige jongens soms nog niet eens geboren op het moment dat het voertuig waarop zij in hun diensttijd reden uit de fabriek kwam rollen...

Het Calgary Regiment is een tankbataljon. Elk Canadees tankbataljon bestaat in 1945 uit drie eskadrons: het A-, B- en C- Eskadron. Alle tanks in het A-Eskadron hebben een naam die begint met een A. De namen van de tanks van het B-Eskadron beginnen met een B. En die van het C-Eskadron dus met een C. Daarbij wordt geprobeerd om per peloton soortgelijke namen bij elkaar te zoeken: de jongensnamen Bob, Bert en Bill, de meisjesnamen Brenda, Blondie en Betty, of de katachtige roofdieren Cougar, Cheetah en Cat. Cougar (poema) heeft in 1945 als tankcommandant kapitein J. Davies.

Dieppe

'Onze' Cougar had echter een voorganger. Op 19 augustus 1942 voeren de geallieerden een mislukte landing uit op de kust bij Dieppe. Hiervoor worden Canadese eenheden ingezet. Eén van die eenheden is het Calgary Regiment, waarvan het B- en C-Eskadron daadwerkelijk aan land gaan. Die zijn dan nog uitgerust met de Britse Churchill tank. In totaal worden 58 tanks ingescheept, maar slechts 29 bereiken Dieppe. Daarvan zinken er twee nog voor ze aan land zijn. De overige 27 worden eenmaal aan land uitgeschakeld. Waaronder 'Cougar'. 'Cougar' is de eerste tank van het 13^e peloton van het Calgary Regiment, en behoort tot het C-Eskadron. Hij verlaat als eerste tank het landingsvaartuig (LCT2; Landing Craft Tank met volgnummer 2). Zodra hij de laadklep af rijdt wordt 'Cougar' al drie keer getroffen door kanonvuur. Maar de tank rijdt door over het daar gespannen prikkeldraad. In de haven is door de Duitsers een oude Franse tank vast ingebouwd in hun verdedigingslinie langs de kust. Deze tank begint te schieten op 'Cougar'. Maar 'Cougar' schiet terug en schakelt de Franse tank uit.

Door een inslag van een 75mm-granaat kan de koepel niet meer draaien, maar 'Cougar' vecht door. Er komen grote stenen tussen de rupsbanden klem te zitten waardoor de linker rupsband breekt. Nog gaat de tank door. Dan breekt ook de rechter rupsband. De tankcommandant, luitenant Cornett beveelt daarop zijn mannen de tank te verlaten. Vervolgens werpt de laatste man een brandhandgranaat in de tank, zodat deze ook voor de Duitsers niet bruikbaar meer zal zijn.

Na deze mislukte landing wordt het regiment terug in Engeland aangevuld en uitgerust met nieuw materieel. Dat wordt de Amerikaanse M4 Sherman tank.

Cougar nummer 1: De Churchill tank van het 13^e peloton van het C-Eskadron van het Calgary Regiment in 1942

De geschiedenis van het Calgary Regiment

Het Calgary Regiment wordt opgericht in 1910 in Calgary (Alberta, Canada). Tanks bestaan dan nog niet, het is een gewoon infanterie regiment (soldaten te voet).

Het regiment vecht gedurende de Eerste Wereldoorlog in Frankrijk, onder meer bij de Somme, Vimy Ridge en Passchendaele.

In 1936 wordt het regiment omgevormd van een infanterie eenheid naar een tank regiment.

In juni 1941 vertrekt het regiment naar Groot-Brittannië. Daar wordt de eenheid aanvankelijk uitgerust met de Britse Mathilda tank. Maar die tanks worden al snel vervangen door de nieuwe Churchill tanks.

Baretembleem
The Calgary Regiment

Het Calgary Regiment komt voor het eerst in actie in augustus 1942, als het deelneemt aan de landing bij Dieppe in Noord-Frankrijk (Operatie Jubilee). Deze landing wordt een grote mislukking. Van de 370 man van het regiment keren er slechts 181 terug in Engeland. De overigen zijn gesneuveld of gevangen genomen.

Schouderembleem ('straatnaam')
The Calgary Regiment

Na Dieppe wordt het regiment weer aangevuld, en krijgt het de nieuwe Sherman tank. In juli 1943 wordt het Calgary Regiment ingezet bij de invasie van Sicilië (Operatie Huskey). Op 3 september 1943 neemt het Calgary Regiment vervolgens deel aan de invasie van Zuid-Italië (Operatie Baytown). In de bijna anderhalf jaar daarna trekt het regiment met de geallieerde opmars mee naar het noorden van Italië.

Eind februari 1945 wordt het Calgary Regiment teruggetrokken uit Italië. Het is nodig bij de opmars in Noordwest-Europa. De mannen komen aan in Marseille. In België worden ze voorzien van nieuwe Sherman tanks. Per trein gaat het regiment naar de omgeving van Nijmegen. Daar wordt het Calgary Regiment vanaf 10 april ingezet bij operaties in de Betuwe, waarbij het regiment de 1^e Belgische Brigade ("Brigade Piron") ondersteunt.

Op 16 april wordt een deel van het Calgary Regiment verplaatst naar Arnhem. Daar wordt het regiment toegevoegd aan de Britse 49^e Infanterie Divisie ("Polar Bear"), die de opdracht heeft de zuid-Veluwe te veroveren.

Het A- en C-Eskadron van het Calgary Regiment nemen deel aan deze operatie, die slechts twee dagen duurt. In de avond van 17 april is de gehele zuid-Veluwe bevrijd. De volgende dag gaat het Calgary Regiment weer terug naar de Betuwe. Daar verblijft het regiment tot aan de Duitse capitulatie op 5 mei 1945.

De organisatie van het Calgary Regiment

Gedurende de oorlog wijzigt de organisatie van het Calgary Regiment nogal eens. We beschrijven hier de organisatie in het voorjaar van 1945. Die wijkt sterk af van bijvoorbeeld de organisatie tijdens de landing bij Dieppe in 1942.

Het Calgary Regiment maakt in het voorjaar van 1945 deel uit van de 1^e (onafhankelijke) Canadese Tank Brigade. In rangorde is het 14^e Armoured Regiment The Calgary Regiment het derde bataljon na het 11^e Armoured Regiment The Ontario Regiment en het 12^e Armoured Regiment The Three Rivers Regiment.

Het Calgary Regiment staat onder commando van luitenant-kolonel C.A. Richardson en bestaat uit een bataljonshoofdkwartier eskadron (HQ-Eskadron) en drie gevechtsekskadrons: het A-, B-, en C- Eskadron. De ekskadrons staan onder commando van een majoor.

Elk gevechtsekskadron heeft vijf pelotons (troops): het eskadronshoofdkwartier peloton (squadron headquarters troop of HQ Troop) en vier gevechtspelotons (fighting troops).

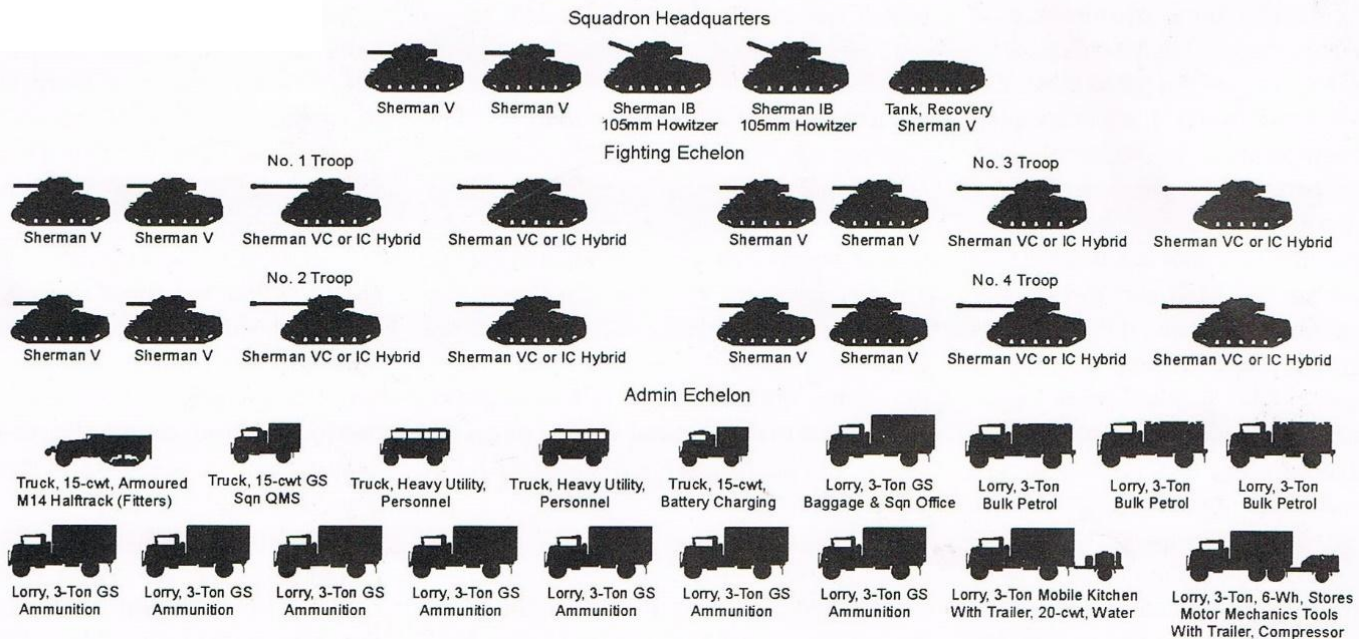
Een gevechtspeloton staat onder commando van een luitenant (soms een kapitein). Het bestaat uit vier tanks: twee maal een Sherman V (75mm-kanon) en twee maal een Sherman VC (17-ponderkanon; 'Firefly'). De pelotonscommandant rijdt in de eerste tank, de plaatsvervanger in de tweede tank. Dit zijn allebei Sherman V (75mm-kanon) tanks. In de twee 'Fireflies' die daarop volgen zitten de senior en junior sergeant van het peloton.

Het eskadronshoofdkwartier peloton bestaat uit vijf tanks: twee maal een Sherman V (75mm-kanon), twee maal een Sherman IB (105mm-houwitser) en een Sherman V bergingstank. De eerste Sherman V (75mm-kanon) is van de eskadronscommandant, de tweede van de jongste kapitein van het hoofdkwartier. De derde tank, een Sherman IB (105mm-houwitser), is van de oudste kapitein die plaatsvervangend eskadronscommandant is. De andere Sherman IB (105mm-houwitser) is van de eskadrons-sergeant-majoor. De bergingstank heeft een eigen sergeant of sergeant-majoor.

Indelingsembleem
14 Canadian Tank
Regiment
(The Calgary Regiment)

Squadron Organization - Final Model

© C. Johnson, 17 July 1997

JOURNAL of Military ORDNANCE

Vaak gebruikt de eskadronscommandant tijdens operaties niet zijn eigen tank, maar een ander voertuig. Vanuit de tank heeft hij weinig zicht en in de tank is weinig ruimte voor zijn commandovoering, kaarten en de radio's. Liever gebruikt hij bijvoorbeeld de gepantserde M14 Halftrack van de onderhoudsgroep die bij het eskadron is ingedeeld, of een soms bij het eskadron ingedeeld gepantserd verkenningvoertuig.

De plaatsvervangend eskadronscommandant wordt meestal buiten de gevechten gehouden (LOB: Left Out of Battle), zodat hij indien nodig de eskadronscommandant direct kan vervangen. Hij onderhoudt het contact met het regiment of bataljon. Maar als de eskadronscommandant het gevecht vanuit de M14 Halftrack leidt, en dus niet direct aan het gevecht deelneemt, kan de plaatsvervanger juist ingezet worden als commandant van het eskadronshoofdkwartier peloton. Dat gebeurt bijvoorbeeld bij de aanval op de Simon Stevinkazerne in Ede.

De uiteindelijke inzet en verdeling van voertuigen en functionarissen binnen het eskadronshoofdkwartier wordt per operatie door de eskadronscommandant bepaald.

De emblemen en de kleuren

Dankzij de verschillende emblemen en kleuren op de tank kunnen we de tank als het ware 'lezen'. Elke tank is uniek. Op de tank zijn al deze elementen terug te vinden:

- Groene kleur. Er bestaan verschillende groene kleuren voor militaire voertuigen tijdens de Tweede Wereldoorlog. Dit is per land verschillend. De Canadezen gebruiken een bronsgroen kleur. De tanks zijn echter Amerikaans, en vanuit de fabriek geschilderd in de door de Amerikanen gebruikte 'olive drab' groene kleur. De Amerikaanse kleur mag volgens de voorschriften pas vervangen worden door de eigen Canadese kleur als dit echt nodig is. De tanks die in 1945 bij Ede opereren zijn nog nieuw en hebben de Amerikaanse kleur: olive drab.

- Nationaliteit. Het Calgary Regiment is een Canadese eenheid (ook Amerikanen, Britten en anderen rijden rond in Shermantanks). Dit is te zien aan de Maple leaf (esdoornblad), die op alle voertuigen van het bataljon linksvoor en rechtsachter op het spatbord is aangebracht.

- Brigade kleuren. Het Calgary Regiment behoort tot de 1^e Canadese Tank Brigade. Dit is af te lezen aan de achtergrond van de Maple leaf: een rechthoek met de horizontale kleuren zwart - rood - zwart (afmetingen ongeveer 15 x 23 cm).

- Bataljonsnummer (regimentsnummer). Het Calgary Regiment (bataljon) heeft het eigen code nummer 175, dat op alle voertuigen van het bataljon rechtsvoor en linksachter op het spatbord is aangebracht met witte letters op een vierkant vlak (blauw boven, bruin onder; 21,5 x 24 cm).

- Seniority. Bij Canadese brigades bestaat er een rangvolgorde (seniority) onder de bataljons. Het eerste of oudste bataljon heeft op de koepel een figuur in een rode kleur, het tweede of middelste bataljon een gele kleur, het derde of jongste bataljon een blauwe kleur en het motorbataljon een groene kleur. Het Calgary Regiment is het derde regiment van de 1^e Canadese Tank Brigade. Dit derde regiment (junior regiment) van de brigade heeft op de koepel dus altijd een figuur in een blauwe kleur.

- Eskadronsaanduiding. Binnen een bataljon is de figuur op de koepel bij het bataljonshoofdkwartier eskadron (HQ-Eskadron) altijd een wybertje, bij het A-Eskadron een driehoek, bij het B-Eskadron een vierkant en bij het C-eskadron een cirkel.

- Pelotonsaanduiding. Binnen een eskadron bestaan vier pelotons. Elk peloton bestaat uit vier tanks. Welke tank het is, kun je aflezen aan de code op de koepel. Oorspronkelijk was dit een letter met twee cijfers, waarbij de letter het eskadron aangeeft (dus A, B of C). Maar dat is ook af te lezen aan de driehoek, vierkant of cirkel, dus de letter is niet nodig en wordt meestal weggelaten. Het eerste cijfer van het getal in de cirkel geeft aan welk peloton het is: 1, 2, 3 of 4. Het tweede cijfer geeft aan welke tank binnen het peloton het is. Ook nu weer 1, 2, 3 of 4. Daarbij is nummer 1 de commandant van het peloton, nummer 2 zijn plaatsvervanger, nummer 3 de oudste sergeant en nummer 4 de jongste sergeant van het peloton.

Bij het eskadronshoofdkwartier peloton wordt in de driehoek, vierkant of cirkel nog wel de letter A, B of C gebruikt, gevolgd door 1 cijfer (1 t/m 5).

- Naam. Naast een eigen nummer op de koepel dragen tanks ook een eigen naam. Deze wordt op de zijkant van de tank geschilderd. Bij alle voertuigen van het A-Eskadron begint de naam met een A, bij alle voertuigen van het B-Eskadron met een B en bij het C-Eskadron met een C.

- Registratie- of serienummer. Verder vinden we op de tank nog een witgeschilderd serienummer. Dit bestaat uit een paar letters en veel cijfers. De eerste letter is de C voor Canada. De tweede letter geeft het type voertuig aan: A = Ambulance, C = motorfiets, F = verkenningsvoertuig, H = Artillerie trekker, L = vrachtwagen, M = gewone auto, S = gemechaniseerd kanon, T = Tank of gepantserd voertuig, X = Trailer, Z = Oplegger. De letters worden gevolgd door vijf of zes cijfers. Deze serienummers worden links en rechts op het voertuig aangebracht. Omdat het wel duidelijk is dat het om een Canadees voertuig gaat, wordt de eerste letter C meestal weggelaten. Lettertype en lettergrootte zijn niet vast omschreven, vaak zijn de letters ongeveer 3,5 inch hoog (ongeveer 9 centimeter).

- Brugclassificatie. Aan de voorkant van het voertuig (rechtsvoor) wordt op de romp in een geel rond embleem met zwarte cijfers de zogenaamde brugclassificatie aangegeven. Dit is het gewicht van het voertuig, en dus het gewicht dat een brug moet kunnen dragen. Het ronde embleem is ongeveer 9 inch (23 centimeter) in doorsnede. Bij de (militaire) bruggen staan borden met een brugnummer. Dit nummer bij de brug moet dus gelijk of hoger zijn dan het nummer op het voertuig, anders mag je er niet overheen. Voor Sherman tanks is het nummer 30 (30 ton).

- Witte ster. Om te voorkomen dat geallieerde voertuigen vanuit de lucht door eigen vliegtuigen worden aangevallen is er op de voertuigen een witte ster aangebracht. Deze zit ergens op een horizontaal vlak dat vanuit de lucht goed zichtbaar is, en waarop geen camouflage of ander materiaal is aangebracht. Vaak is dit bij tanks de bovenkant van de koepel. Maar lang niet alle voertuigen binnen een eskadron of peloton krijgen een witte ster. Een paar voertuigen vind men vaak wel voldoende.

Probleempje...

In Ede staat een Sherman IB (105mm-houwitser) tank.

Bij het schrijven van dit artikel viel het op dat de emblemen en aanduidingen op de tank op de Langenberg niet geheel correct (meer) zijn. Het cijfer 13 in een groene cirkel, zoals op de tank in Ede, geeft aan dat dit de derde tank (senior sergeant) van het eerste peloton van het C-Eskadron van het Motor Bataljon van de 1^e Canadese Tank Brigade is. Oeps! Daarmee lopen we tegen een probleem aan. Want deze combinatie bestaat helemaal niet. Het motor bataljon heeft geen tanks en in een gevechtspeloton zit geen Sherman IB (105mm-houwitser) tank....

Dit is vermoedelijk in het begin verkeerd gegaan. Er is gewoon een Shermantank beschikbaar gesteld door Domeinen, er viel niet te kiezen voor een bepaald type. Overigens lijken de Sherman IB (105mm-houwitser) en de Sherman V (75mm-kanon) uiterlijk best veel op elkaar. De 105mm-loop is iets korter en iets dikker dan de 75mm-loop.

Toen de militairen van het Canadese 8 Hussars tankbataljon in 1990 de tank gereed maakten voor Ede, hadden zij daarvoor maar beperkt de tijd. Daarbij kenden zij niet de exacte historische context en de specifieke uitmonstering van de tanks van het Calgary Regiment. Bronnen waren nog niet zo goed ontsloten als nu.

Ze hebben zich in 1990 gebaseerd op de organisatie van augustus 1942, ten tijde van de landing bij Dieppe. Want dat was wel goed beschreven. In die organisatie zaten toen nog vijf gevechtspelotons per eskadron, naast een eskadronshoofdkwartier peloton. Elk gevechtspeloton had drie tanks. Binnen een bataljon werden de gevechtspelotons gewoon doorgenummerd. Dus A-Eskadron de pelotons 1 t/m 5, B-Eskadron de pelotons 6 t/m 10 en C-Eskadron de pelotons 11 t/m 15. Dit pelotonsnummer stond op de koepel. Er waren dus steeds drie tanks met hetzelfde nummer. En in peloton nummer 13 zat de tank Cougar (een Churchill tank), dezelfde naam die stond op de Sherman V (75mm-kanon) tank waarmee later in 1945 kapitein Davies op 17 april voorop reed bij de aanval op Ede.

Men heeft de tank van kapitein Davies willen uitbeelden. Maar dan moet de cirkel niet groen zijn, maar blauw. En het getal in de cirkel moet dan 11, 21, 31 of 41 zijn. Waarom men destijds gekozen heeft voor een groene cirkel is niet duidelijk en niet meer te achterhalen. Verder staat het codenummer 175 op een vierkant vlak met blauw boven en geel onder. Op oudere foto's van de tank op de Langenberg is dit geel oranje. Het moet echter bruin zijn. Mogelijk is dit in de loop der jaren verkleurd.

Er is contact gezocht met de initiatiefnemer van het project, de heer Evert van de Weerd. En er is intensief overleg geweest met de commandant van het Calgary Regiment in Canada (luitenant-kolonel Darryl Watts), en met het regimentsmuseum aldaar. Zij hebben deze bevindingen bevestigd.

17 april 1945:
Kapitein Davies in gesprek
met een Edenaar op de
oude markt voor Hotel Hof
van Gelderland (nu HEMA)

Gekozen oplossing

De vraag is waar nu voor gekozen moet worden. Er zijn drie opties:

- Alles laten zoals het was. Er staat dan een tank die op meerdere punten niet historisch correct is.

- Er wordt geprobeerd alsnog de tank van kapitein Davies na te bootsen. Tenslotte is dat in 1990 in zijn aanwezigheid ook zo gepresenteerd. Dan krijgt de tank een blauwe cirkel op de koepel, met daarin het cijfer 31. De naam "Cougar" kan behouden blijven. We weten dan wel dat dit eigenlijk een Sherman V (75mm-kanon) had moeten zijn, maar de uiterlijke verschillen zijn gering.

- De tank wordt een uitbeelding van de tank van kapitein J.W. Rainey. Dit was inderdaad een Sherman IB (105mm-houwitser) tank, zoals die bij de Langenberg staat. Op de koepel moet dan een blauwe cirkel worden aangebracht met daarin het cijfer C3. De naam "Cougar" moet komen te vervallen, dit wordt "Calgary".

Er is uiteindelijk gekozen voor de tweede optie. De cirkel wordt blauw, het getal wordt 31 en de naam "Cougar" blijft bestaan. Dit blijft het dichtst bij het oorspronkelijke plan, en geeft de minste wijzigingen voor bezoekers. Want de naam "Cougar" is inmiddels immers behoorlijk ingeburgerd...

Op basis daarvan hebben mevr. Simone Mulder, de projectleider vastgoed (Grondzaken & Vastgoed, gemeente Ede) en dhr. Pieter van Lent toegezegd dit te zullen laten corrigeren door de Kunstwacht. Als de tank wordt teruggeplaatst, zal deze weer de juiste kleuren en nummers hebben. De nieuwe verfbeurt is hiervoor het uitgelezen moment.

Bronvermelding:

Bevrijdingskroniek West-Veluwe (1981) - Evert van de Weerd

Bevrijdingsatlas Veluwe (1985) - Evert van de Weerd

Ede in Wapenrok (2004) - Evert van de Weerd

Documentatieverzameling Bevrijding van de Veluwe (Gemeentearchief Ede) - Evert van de Weerd

Disaster at Dieppe (2012) - Jim Lotz

Tragedy at Dieppe (2012) - Mark Zuehlke

Camouflage & Markings of Canadian Armoured Vehicles in World War Two - Steve Guthrie & Barry Beldam

Canadian Armoured Regiments - Chris Johnson (Journal of Military Ordnance)

The Canadian Soldier - Jean Bouchery

War Diaries 1st Canadian Armoured brigade, Calgary regiment, 11th Royal Scots Fusiliers

Artikel Ede Stad - Ted Walker

Item Omroep Gelderland

Bezoek van een delegatie van het Calgary Regiment aan Ede tijdens hun tour door Europa in augustus 2017

De Historische Special is een uitgave van het Platform Militaire Historie Ede

Tekst: Gerard Gijsbertsen.

Vormgeving: Herman Rolleman.

Samenstelling: Ben Kolster.

Foto's: University of Texas Library, Key Military / Britain at War, Imperial War Museum, Ted Walker, Evert van de Weerd, André Hartgers, Familie De Gijt, Nieuwsblad Ede Stad, Gemeente Ede, Gemeentearchief Ede, Archief Platform Militaire Historie Ede en Gerard Gijsbertsen.

© Copyright PMHE 2022